

DE MODERNE VESTINGBOUW MET TOEPASSING OP DE VLEUGEL- UITBREIDING DER AMSTERDAMSCH E STELLING.

(Vervolg van N°. 8, bladz. 531.) (1)

Zien wij thans hoe, achter de op deze of gene wijze verkregen stormvrije infanterielinie, de artillerie optreedt.

Door de verzekerde stormvrijheid bestaat er voor den aanvaller geen kans onder de hand, door verrassing of een verkorten aanval, zijn doel te bereiken. Het beleg zal dus een geregeld, d. i. een langzaam verloop moeten volgen. En dat moet het hoofddoel van den verdediger zijn, den aanvaller nl. niets te sparen van al de moeilijkheden en het tijdverlies aan een dergelijk beleg verbonden.

De verdedigende artillerie zal daartoe aan vier wel te onderscheiden opdrachten hebben te voldoen:

1°. zij zal het vuur op groote afstanden moeten kunnen afgeven tegen de vijandelijke kantonnementen, parken, uitladingsstations, toevoerwegen, groote wagencolonnes, enz.;

2°. den strijd hebben op te nemen tegen infanterie en veldartillerie, alsmede tegen de mobiele batterijen, die een stormaanval of den geschutstrijd voorbereiden;

3°. den eigenlijken geschutstrijd hebben door te voeren;

4°. den strijd van nabij moeten volhouden.

Welke vuurmonden zijn nu voor deze verschillende opdrachten, die intusschen soms in elkander vloeien, noodig en waar is daarbij hun aangewezen plaats?

Ad 1. 't Zijn natuurlijk de zware of beter de lange kanonnen, die met hun verre dracht en groote uitwerking als 't ware voor dit vuur zijn aangewezen, de 15 cM. L. dus — omdat wij deze nu eenmaal bezitten — maar vooral de 12 cM. L. Het geschut wordt hierbij in hoofdzaak naar de gegevens der kaart gericht. Tot het stelselmatig onveilig maken van bepaalde strooken, waarin de vermoedelijke kantonnementen, opmarschwegen, enz., liggen, is directe richting geheel overbodig. De aangewezen plaatsen voor deze vuurmonden zijn dus niet de forten of de domineerende hoogten, zelfs niet de tusschenlinie, maar het terrein daarachter (2).

(1) Op bladz. 529 laatste regel en bladz. 530 tweede regel van boven, is abusievelijk „mij” in plaats van „ons” blijven staan.

(2) 't Spreekt vanzelf, dat wanneer in het tusschenterrein niets voorbereid is en de zware kanonnen van 15 cM. zich met hun munitie en de middelen tot gemakkelijken aanvoer in de forten bevinden, men maar 't best doet ze daarin te laten, wanneer de vijand binnen enkele dagen

Hier worden zij opgesteld, zooveel mogelijk tegen waarneming van den vijand gedekt en telegrafisch of telefonisch met gunstig gelegen observatieposten verbonden.

Ook voor een mogelijke, latere deelname aan den geschutstrijd (sub 3), zijn de gemaskeerde opstelling en de indirecte richtmethode deugdelijk. Wel zijn de lange kanonnen hiertoe niet bijzonder geschikt, 't zou echter kunnen zijn, dat de invoering van pantseeringen bij de belegeringsartillerie het demonteerschot weer in eere herstelde en het gebruik van lange kanonnen dus noodzakelijk maakte, maar vooral omdat de moeilijkheid van treffen der goed gemaskeerde vijandelijke batterijen 't in sommige gevallen wenschelijk kan maken het krachtig en over groote diepte bestrijkend granaatkartetsschot der lange kanonnen op die strooken te brengen, waar de aanleg der batterijen vermoed wordt, ten einde aldus de werkers of de bedieningsmanschappen buiten gevecht te stellen.

Alleen tot het afslaan van stormcolonnes (sub 4) zullen de volgens boven opgestelde lange kanonnen minder geschiktheid bezitten. Het tegengaan hiervan is echter ook niet de taak dezer vuurmonden, daarvoor is hun vuursnelheid veel te gering. 't Is echter duidelijk, dat zij bij den aanval op de linie toch door strooïing met granaatkartetsen op bepaalde, door de stormcolonnes en reserves te doorloopen, opengekapte strooken van nut kunnen zijn en ook bij een afscheidingsgewijze verdediging tegen een binnengedrongen vijand nog goede diensten kunnen bewijzen.

Ad. 2. Welke artillerie moet optreden tegen de vijandelijke infanterie en veldartillerie, die trachten den verdediger uit het voorterrein terug te werpen, de insluitingslinie te voltooiën en die, nu hier, dan daar optredende, voelen en tasten, ten einde van de verdedigingslinie en de opstelling onzer vuurmonden zooveel mogelijk te weten te komen?

Niet het sub 1 genoemde zware geschut, zooals de Kapitein SWAVING met recht opmerkt. Wel zou men dit vaak bij onze belegeringsoefeningen zien geschieden, omdat men tegen de infanterie en veldartillerie van den aanvaller niet de in gemaskeerde opstellingen voor den geschutstrijd geplaatste vuurmonden wil gebruiken en aldus demaskeeren, noch minder de gereedgemaakte open batterijen tegen den stormenderhandschen aanval wil verraden. En dit terecht. Maar dit wijst dan ook op de juistheid van Schrijver's opmerking, dat er een leemte in onze bewapening heerscht. (1) De *mobiele* artillerie ontbreekt bij ons. Een gevolg van het te weinig betekenissen schenken

voor de stelling te verwachten is. Transport, munitieervoer, batterijbouw met annexe inrichtingen voor bediening, observatie, enz., kosten te veel tijd. Dat zij intusschen in de forten niet gunstig staan — n'en déplaise de nieuwere Oostenrijksche artillerieschool v. REHM, INDRA, enz., — mag wel als zeker worden aangenomen. Daartoe zou men ze moeten pantseren niet een paar stukken, dit beteekent te weinig. Dan komt men echter weer tot die groote, kostbare eenheidsforten met hunne bekende nadeelen en vermenging van den strijd van nabij en veraf.

(1) Waarop ook reeds meermalen de aandacht gevestigd is. Zoo o. a. door den heer SNIJDERS in diens lezing in de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, op den 24sten April 1891.

aan het verplaatsen en manoeuvreeren van vestingartillerie van middelbaar kaliber in voorbereide stellingen?

Dit mobiele vestinggeschut zou dan in de eerste plaats uit lichte snelvuuren (vervoerbare) 10 cM. kanonnen moeten bestaan. Concentrisch en met directe richting tegen enkele plotseling opkomende of zichtbaar wordende doelen, als veldbatterijen, colonnes, wagen- en munitietreinen, optredende, zal de uitwerking dikwijls zeer groot kunnen wezen.

Dat op spoorbanen verplaatsbaar geschut — volgens de denkbeelden van MOUGIN en BRIALMONT — hier groote diensten zou kunnen bewijzen, trouwens niet minder voor de taak sub 3 en 4 vermeld, spreekt vanzelf.

Wat de beste opstellingsplaatsen voor deze mobiele vuurmonden aangaat, zijn zandophoogingen, hoog gelegen emplacementen in of achter de linie, in 't algemeen alle punten vanwaar men een ruim uitzicht over het terrein heeft, als 't ware aangewezen. Alleen *dan* vinden dus deze vuurmonden in het fort een plaats, wanneer dergelijk uitzicht niet van andere punten mogelijk of te maken is, 't geen natuurlijk tot de groote uitzonderingen zal behooren.

In het fort opgesteld, gaat de mobiliteit verloren, wordt pantsering, liefst in hefkoepels noodig en dus de inrichting weer zooveel kostbaarder.

Diezelfde pantsering wordt ook in open terrein op de wallinie vereischt bij tegenover gelegen domineerend terrein (als bijv. het westelijk front der Amsterdamsche kringstelling).

Behalve dit vlakbaan-geschut heeft de verdediger verder nog mobiel *kort* geschut noodig, waartoe de mobiele houwitser van 12 cM. ons 't meest geschikt voorkomt, zoowel om 's vijands opstellingen — zooals de Kapitein SWAVING zegt — achter dijken of ingravingen te beschieten, als om zelf achter hooge maskes op te treden. Waar deze ontbreken, zooals veelvuldig in de inundatiestellingen het geval is, kan wederom en vooral tegenover dominerende stellingen ook pantsering van deze korte vuurmonden noodzakelijk worden. In de verdeelbare SCHUMANN'sche pantseraffuit voor 12 cM. Hw. vindt men dan, bij vooraf gereed gemaakte beton-emplacementen, de beste oplossing.

Aan den strijd tegen de mobiele batterijen hebben eindelijk nog de inmiddels in het tusschenterrein gereed gekomen open batterijen van 15 cM. Hw. en 15 cM. Mr. deel te nemen.

Ad. 3. In den nu voortgezetzten geschutstrijd, waarin de aanvaller over belegeringsgeschut beschikt, tracht de verdediger nog zoolang mogelijk het overwicht te behouden. Achtereenvolgens zal hij zijn vuur op de gevaarlijkste batterijen van den aanvaller concentreren, terwijl diens andere batterijen met granaatkartetsen en brisante granaten worden beziggehouden. Gedurende enkele oogenblikken stijgt de vuursnelheid tot het uiterste. In goede waarneming en richtige plaatsbepaling, ten opzichte van de benaderde ligging, ligt het resultaat. Goede observatiestanden — gepantserde op de forten —

goede verbinding met de posten, kabelballons, electrisch licht, zijn dus hoofdfactoren bij dezen strijd.

De hiervoor te bestemmen vuurmonden zijn, behalve de bovengenoemde 12 cM. Hw. P. A., de korte kanonnen, houwitseren en mortieren uit het geschutpark aangevoerd, dat thans, nu de geregelde aanval zich gemarkeerd heeft, beschikbaar is gesteld.

De opstelling voor deze batterijen in hoog terrein is ingegraven, in heuvelachtig daarbij zooveel achter de kruin van ruggen of plateau's als overeenkomt met de hoogte van de kogelbaan voor de te beschieten doelen. In laag terrein op den beganen grond, een paar honderd meter achter bosschen, *achter* — niet *in* — dijken, kaden of verbindingsliniën, vanwaar echter de waarneming geschiedt. Batterij*bouw* hierbij nevenzaak; maskeering, behalve door hout, vooral ook door voorliggende aardmaskes hoofdzaak.

Ook voor dezen strijd is wederom de 12 cM. Hw. P. A., wegens de afdoende dekking, die deze onder aanbidding van een uiterst klein doel aanbiedt, bijzonder in onze inundatiestellingen op zijn plaats, waar ingraving niet kan geschieden, grond tot dekking schier niet is te verkrijgen en maskeering veelal niet bestaat. Door zijn snel vuur leent deze vuurmond zich eindelijk bijzonder goed tot het boven beoogde massavuur in korten tijd, de zoogenaamde »rafales».

Uit het bovenstaande volgt derhalve, dat ook voor deze vuurmonden opstelling in de forten alléén dan is goed te keuren, wanneer ruimte elders, als bij sperforten, totaal ontbreekt.

Ad. 4. Heeft de aanvaller gedurende het vorig tijdperk al herhaaldelijk getracht zijn infanterie vooruit te schuiven, thans treden die pogingen geheel op den voorgrond en zijn verrassingen wegens den korten afstand, waarop de aanvaller nu genaderd is, meer nog dan vroeger te vreezen.

Meer dan ooit bestaat daarom in deze periode behoefte aan electrische verlichting uit de forten, maar vooral van uit de linie . . . wij wijzen hier in 't bijzonder op, omdat de noodzakelijkheid hiervan naar 't schijnt bij onze landversterkingen nog niet genoeg wordt erkend.

Naast de waakzaamheid der bezetting, berust de veiligheid toch voor een groot deel op uitgebreide, in meerdere liniën vóór forten en verbindingswal aangebrachte hindernissen, die in beteekenis in den modernen vestingbouw nog aanmerkelijk gewonnen hebben (1), maar hare volle waarde 's nachts slechts behouden door de bundels electrisch licht, die men er (bij tusschenpoozen) overheen kan werpen. Tegen *nachtelijke* ondernemingen nu, waartoe de groote uitwerking van het moderne vuur meer en meer dringt, zij men in de toekomst bijzonder op zijne hoede!

(1) Waar in dit opzicht het moderne artillerievuur de kracht der metselwerken gebroken, of deze bij voldoende sterkte te duur gemaakt heeft, hebben ijzerdraad-versperringen en verhakkingen, vooral de eerste, niet alleen hiertegenover hare waarde behouden, maar nog in beteekenis gewonnen, daar haar doel: »ophouden onder het vuur», door de zooveel grootere vuuruitwerking van het infanteriegeweer en van de snelvurende kanonnen, nog in belang is toegenomen.

Tegen de troepen, die den storm verrichten, is het lichte geschut het aangewezen.

Aangezien de stormaanval zoowel tegen de forten als tegen de linie plaats heeft, geschiedt de opstelling op beide.

Op de forten, het aan de plaats gebonden snelvurend geschut gepantserd, liefst dus in hefkoepels.

In de lange tusschenlinie, met haar tal van voorbereide emplacements, de mobiele veldvuurmonden.

Bij beide, fort en linie, draagbaar geschut, mitrailleurs, als toevoeging aan de infanterie.

Voor de linie daarbij nog: loopgraafpantserers in de eerste plaats ter flankering van de natte grachten der steunpunten, en verder, naarmate van de financieele krachten, in meerdere of mindere mate ook als toevoeging voor de frontale verdediging. In sterke mate in elk geval wederom in de open, gedomineerde inundatiestellingen. Bij dezer volkomen bekende ligging en gemis aan maskeering (westfront Amsterdam) zijn toch de pantseringen alléén, maar dan ook volkomen technisch opgewassen tegen het vuur van den aanvallers, die door de voorgelegen inundatie verder dan de demonteerafstand (1200 à 1500 M.) van de linie verwijderd moet blijven.

Als aanvulling eindelijk in de linie met hare flankerende gedeelten en eventueel achtergelegen afscheidingen, open emplacements voor 12 cM. K. A., 10 cM. en 8 cM. B., vuurmonden, die elk hunne eigenaardige voor-, maar vooral ook hunne bijzondere nadeelen bezitten, in elk geval in beteekenis verre achterstaan bij het lichte pantsergeschut, dat ook 's nachts eene snelle, gemakkelijke en machinale richting toelaat, zonder recul!

Omtrent het IIde Hoofdstuk »de bevestiging van Kopenhagen aan de landzijde» valt uit den aard der zaak hier niet veel meer te zeggen (1).

Met een verziende blik en een helderheid van oordeel, die onze bewondering wekken, heeft het kleine Denemarken, voornamelijk in den persoon van zijn chef der genie, den Kolonel SOMMERFELDT, zonder schier eenige practische ondervinding (2) op dit gebied, in een tijd (1886) dat alle staten, onder den overweldigenden indruk van het verbeterd worpvuur en de invoering der brisante granaten, aarzelden hoe hiertegenover hunne verouderde versterkingen te verbeteren of nieuwe te scheppen, eene keuze, en in hoofdzaak eene gelukkige keuze gedaan.

(1) Zie voor de versterking van Kopenhagen, behalve eene reeks van kleinere artikels in de *Revue milit. de l'Etranger* van verschillende jaargangen en het *Milit. Wochenblatt* 1893 N°. 63, voornamelijk de *Mitth. Art. und Genie* 1893, N°. 8 en 9, de *Revue du Génie milit.* van Sept. en Oct. 1894, alsmede de beide artikels van den Overste FROBENIUS in het *Archiv Art. und Ing. Offz.* 1893 Nov.—Dec. en in de *Jahrb. Deutsche Armee und Marine* 1894, Heft 2 en 3.

(2) »Anderseits hat man auch — zegt FROBENIUS in zijn bovenvermeld artikel in de *Jahrb.* — keine vielköpfige Meinungsverschiedenheit und veraltete Anschauungen höherer Vorgesetzter zu bestreiten."

Het heeft zich daarbij vrij weten te houden van de beide uitersten op vestingbouwkundig gebied, zoowel van de ur-conservatieve richting, vertegenwoordigd door den Generaal BRIALMONT, zooals deze in de versterking van Rumenie's hoofdstad en de Maasvestingen belichaamd werd, als van de ultraradicalen richting, door VON SAUER, SCHUMANN en MEIJER voorgestaan en in de Serethlinie verwezenlijkt.

Voorgegaan door het edel patriotisme der Deensche vrouwen, gedragen door den moreelen steun van het meest ontwikkelde gedeelte van het Deensche volk, heeft de Regeering, ondanks het voortdurend verzet der Folkething, die hardnekkig alle gelden weigerde, met energie den bouw voortgezet en in weinige jaren voltooid (1).

Zij heeft daarbij met betrekkelijk geringe middelen veel tot stand gebracht.

Hoe goedkoop was niet die doorlopende wallinie van het westfront, goedkooper zelfs per KM. frontlengte dan eene gelijke lengte fortbevestiging. Hoe deed dit alle vroegere beweringen omtrent de kostbaarheid van dergelijke permanente liniën te niet!

En hoeveel goedkooper waren, bij gelijke vuuruitwerking, de Deensche forten vergeleken met de Belgische Maasforten, gevolg van de groote besparing op de doode materialen: grond en beton (2)!

Geen wonder dus, dat de Schrijver der »Vleugelluitbreiding» met de Deensche bevestigingswijze sympathiseerde en, bij zijn voorstellen tot versterking van ons paladium, de inrichting van de forten der Deensche hoofdstad tot voorbeeld koos.

Van onzen kant moesten wij echter, bij niet minder ingenomenheid met het door Denemarken verrichte, mede op die punten wijzen, waar voor ons land een andere richting ons meer gewenscht scheen.

Zeer belangrijk zijn de redenen, die voor de noorder — in verband met de aanstonds te beschouwen zuider — vleugelluitbreiding der Amsterdamsche stelling pleiten:

De kans, dat de haven van IJmuiden gedurende den oorlog open zal blijven en wij dus niet van de buitenwereld afgesloten zullen worden.

Het behoud der vrije vaart op het Kanaal.

Het blijvend bezit der sluizen.

De werkdadige ondersteuning van IJmuiden en Velzen onderling.

De splitsing van het aanvalsterrein, de gelegenheid tot opname van mobiele troepen, enz.

(1) »Da ist kein schüchternes Tappen und Versuchen, kein befangenes Nachahmen und Anpassen ausländischer Typen, sondern eine klar bewusste taktische Idee, auf das Terrain mit Geschick und Verständniss übertragen,» zegt FROBENIUS in het *Archiv* van 1893. Mocht men dit spoedig ook van de versterking onzer hoofdstad kunnen getuigen!

(2) Zie de door FROBENIUS gegeven vergelijking van de kosten der forten op het hooge plateau van Gladsaxe met die van 2 groote en 1 klein Belgisch Maasfort van gelijke vuurkracht, voor zoover deze laatste forten betreft, berekend door R. WAGNER in de *Jahrbücher* 1893 Heft 1 en 2.

Op welke wijze zal men zich deze voordeelen 't best verzekeren?

Verschillende projecten zijn daartoe voorgeslagen. (1)

Het laatste ontwerp, nl. dat van de commissie, door den oud-Minister SEIJFFARDT ingesteld, wilde voor zoover dit gedeelte betreft een verdediging van het Kanaal zelf door den bouw van een fort ten noorden van de nieuwe sluizen bij de Tiend op 4 KM. van Velzen en 2 KM. van IJmuiden, benevens een fort tegenover dit werk aan de zuidzijde van het Kanaal.

De Kapitein SWAVING merkt hiertegen in het thans te behandelen IIIde Hoofdstuk op, dat IJmuiden zeker beter verzekerd, maar de verdediging van het Kanaal nog niet voldoende gewaarborgd zou wezen.

't Komt ook ons voor, dat 't den vijand, in verband met het bedekte voorterrein en den nog belangrijken afstand tusschen de Tiend en Velzen, niet moeilijk zou vallen zich hier in de nabijheid van het Kanaal vast te nestelen en de scheepvaart — zoo door het leggen van torpedo's als door artillerievuur — te belemmeren en te beletten.

Van een offensief optreden uit of een veilige retraite voor onze mobiele troepen in deze stelling zal dan ook wel geen sprake zijn.

Daartoe moet de verdediging niet gevoerd worden *langs*, maar op voldoende afstand van het Kanaal. De werken van het bruggenhoofd op het Kanaal moeten voldoende zijn vooruitgeschoven.

Dat is een eerste tactische eisch!

De Kapitein SWAVING wenscht dan ook de stelling van het fort Veldhuis — waar zij aan de kringstelling aansluit —, ten noorden van Beverwijk om, op het fort IJmuiden aan te trekken, waarbij de heuvelachtige en met hout bedekte duinstrook Kralenberg in de stelling wordt opgenomen.

Meerdere voordeelen worden door den Schrijver aan deze positie toegekend:

De lengte — 7 KM. — is weinig langer dan de lijn Velzen—IJmuiden; de te verdedigen kustlijn wordt zelfs in 't geheel niet grooter. De stelling heeft in 't algemeen een gunstig voorterrein, bij den Kralenberg is zij door een $\pm$ 1000 M. breede vlakte, de Breesaap, van de duinenrij gescheiden. De opname van Beverwijk in de stelling neemt het nadeel der ongunstige ligging van dit dorp ten opzichte van de kringstelling weg. De verdediger beschikt nu zelf bij Beverwijk over een uitnemend net van wegen, die een snel oprukken van een in het centrum opgestelde hoofdreserve gemakkelijk maken. De vleugels kunnen eindelijk krachtig van achterwaarts ondersteund worden, de linker van het Kanaal af, de rechter van den spoordam af.

Zeker zal naar ons inzien de stelling SWAVING beter dan de eerst beschouwde de voordeelen waarborgen, die men van de nieuwe vleugeluitbreiding der Amsterdamsche stelling verwacht.

Ook voldoende waarborgen?

(1) Zie de lezing van den Generaal ELAND »Oud en nieuw betreffende de inrichting der Stelling van Amsterdam,» in de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, op 22 Febr. 1894.

Naar onze meening is daartoe het bruggenhoofd op het Kanaal aan de duinzijde door het hier ontworpen fort en de linie Breezaperhof, op nog geen 1000 M. van het Kanaal, nog niet genoeg vooruitgeschoven om onze troepen een veilig »van oever verwisselen» toe te staan; zijn de sluizen en de vrije vaart op het Kanaal niet volkomen beschermd te achten; verkeert ook de versterking van den duinrug aan de oostzijde van de Breesaap tegenover het domineerende duinterrein aan de westzijde in een te ongunstige positie.

Met behoud dus van hetzelfde oostelijke aanleuningspunt bij Veldhuis en opname van Beverwijk in het centrum der stelling, zouden wij den westelijken vleugel minstens 3 à 4 KM. vóór het Kanaal vooruitgeschoven wenschen, waardoor hier de vijandelijke artillerie op voldoende afstand gehouden wordt.

Tot beperking der te verdedigen kustlijn dezen minimum afstand zoo min mogelijk te overschrijden. De aansluiting aan zee dus te zoeken ter hoogte van Wijk aan Zee, eene richting die ook reeds meermalen, in 't bijzonder door het toenmalig lid der 2de Kamer VAN LÖREN SELS, is voorgesteld.

Ten noorden of ten zuiden van dit dorp?

Van af den hoogen domineerenden duintop, tusschen de zee en het dorp, de linie zuidwaarts ombuigende en vervolgens in oostelijke richting de duintoppen volgende, heeft men een vrij ruim uitzicht en een open voorterrein, dat zich van 500 à 700 M. — de vlakte waarin het dorp is gelegen — allengs verbreedt.

De linie zou zich verder in oostelijke richting over »het Gedenkteeken» naar Hofland moeten uitstrekken en vervolgens aan de inundatie bij Veldhuis aansluiten.

Zeer gunstig is deze stelling aan de westzijde bij het smalle en diepe ravijn van Wijk aan Zee evenwel niet gelegen.

Ook valt daarbij de prise d'eau der Zaanlandsche waterleiding, op ruim één KM. ten noorden van Wijk, buiten de stelling. Moge nu ook de capaciteit gering zijn in vergelijking van die te Vogelenzang ($\frac{1}{10}$), de watervoorziening van Amsterdam is niet zoo overvloedig, dan dat deze al of niet toevoeging een zaak van weinig belang zou zijn.

Kiest men daarentegen de lijn $1\frac{1}{2}$ tot 2 KM. meer noordwaarts, van omstreeks halverwege strandpaal 50—51, vooruitspringende naar den oostelijken duinrand op 2000 M. ten oosten van paal 51, en van hier langs den noord-oostelijken rand van Heemskerkerduin terugspringende in de richting Hofland, dan wordt eene krachtige, ook de vlakte beheerschende, duinpositie van niet te groote breedte met vrij open voorterrein verkregen en komt ook de watertoren door den afstand, waarop de werken de vijandelijke batterijen kunnen houden, vermoedelijk voldoende binnen de linie. Slechts een betrekkelijke geringe nivelleering is in het duinterrein noodig; van de oude linie van Beverwijk kan voor het westelijk gedeelte nog als opnamestelling partij getrokken worden; vooral echter wordt hier voor onze troepen en reserves in de vlakte

van Wijk—Beverwijk, met haar uitgebreid weggennet, een zeer voordeelige opstelling gevormd, die een gemakkelijke verplaatsing verzekert en een offensief optreden begunstigt.

Voldoet aldus de stelling uit een *tactisch* oogpunt, zoo schijnt zij ons uit een *strategisch* oogpunt niet minder belangrijk. De mogelijkheid van hieruit te allen tijde offensief te kunnen optreden (1), maakt o. i. het vraagstuk der landsverdediging aan de westzijde eenvoudiger: door deze vleugeluitbreiding zou men toch met een *bewaking* der Noord-Hollandsche kust ten noorden van de geprojecteerde stelling kunnen volstaan, waardoor ons veldleger geheel voor de *verdediging* der Zuid-Hollandsche kust beschikbaar kan blijven en de kansen van het afslaan eener landing dus aanmerkelijk zouden winnen. 't Is hier echter de plaats niet op dit punt verder in te gaan.

(Wordt vervolgd.)

(1) Een nog meer tot Castricum vooruitgeschoven stelling, het geheele duincomplex insluitende, volgens de oorspronkelijke denkbeelden van den Generaal DEN BEER POORTUGAEL zou in dit opzicht nog voordeelijker zijn. De zooveel grooter te verdedigen kustlijn deed ons echter hiervoor terugschrikken.